

Πρόλογος

Ρώμη, Κατακόμβες Καλλίστου, 258 μ.Χ.

Ο ΑΝΤΡΑΣ ΜΕ ΤΟ ΕΙΦΟΣ έτρεχε όσο πιο γρήγορα μπορούσε μέσα στο υπόγειο πέρασμα, ενώ η υπόκωφη ηχώ από τα βήματά του αντηχούσε στους διαδρόμους με τις ταφικές εσοχές στα τοιχώματά τους δεξιά κι αριστερά του. Είχε μπει στις κατακόμβες από μια μυστική είσοδο, σταματώντας πριν εισέλθει στο σκοτεινό τούνελ μόνο για να ρίξει μια τελευταία ματιά στα πεφταστέρια που κάλυπταν τον ουρανό στα βορειοδυτικά. Δεν υπήρχαν πλέον φεγγίτες να φωτίζουν τον δρόμο του χάρη στο φεγγαρόφωτο και το μοναδικό φως τώρα ήταν η αμυδρή λάμψη από ένα λυχνάρι που ήξερε ότι θα έβρισκε κάποια στιγμή στο σκοτάδι μπροστά του. Μερικά λεπτά αργότερα το εντόπισε και στάθηκε εκεί για μια στιγμή λαχανιασμένος, σκυφτός, με τα χέρια στα γόνατα, προσπαθώντας να συνέλθει, ενώ ο ήχος των βημάτων του είχε αντικατασταθεί από τον χτύπο του σφυγμού του στα αφτιά του. Μόνο μια φορά είχε ξαναφτάσει τόσο βαθιά στις κατακόμβες, όταν του είχαν δείξει το μυστικό σημείο. Μετά το λυχνάρι, το τούνελ χωριζόταν στα δύο, το ένα πέρασμα έστριβε αριστερά, το άλλο δεξιά. Το μυαλό του ήταν άδειο, η σκέψη του παγωμένη ακόμη από το φριχτό θέαμα που είχε παρακολουθήσει στον χώρο των εκτελέσεων πριν

από μερικές ώρες μόνο, είχε ξεχάσει τον δρόμο. Ήξερε ότι όποιο πέρασμα και να διάλεγε δεν θα ξέφευγε από αυτούς που τον ακολουθούσαν. Θα ορμούσαν σαν χείμαρρος μέσα στις κατακόμβες και θα γέμιζαν κάθε πέρασμα, κάθε χώρο. Όμως θα έπαιζε καθοριστικό ρόλο για το καθήκον που είχε ορκιστεί να εκτελέσει εκείνη τη μέρα, το καθήκον που οι αδελφοί του είχαν αναθέσει σε αυτόν, τον Προσήλιο, λεγεωνάριο της Ρώμης και στρατιώτη του Χριστού, πριν τους οδηγήσουν στα μαρτύρια. Διακυβευόταν το ίδιο το μέλλον της Εκκλησίας. *Έπρεπε να θυμηθεί.*

Προσπάθησε να ελέγξει την αναπνοή του κι έκλεισε τα μάτια. Παρ' όλα όσα είχε δει ως στρατιώτης, εκείνες τις φριχτές σκηνές του πολέμου, του ήταν αδύνατον να παρακολουθήσει τα βασανιστήρια που έκαναν στον Λαυρέντιο, τον φίλο και δάσκαλό του. Είχε στρέψει αλλού το βλέμμα για να μη βλέπει και μετά άρχισε να προσεύχεται, αλλά ένας άλλος αδελφός τον αναζήτησε και του έδωσε το μήνυμα: *Passus est, Μαρτύρησε*. Μόλις σκοτείνιασε, ο Προσήλιος έτρεξε από εκεί στις κατακόμβες. Πέρασε τα τείχη της πόλης και πήρε την Απλία Οδό, ακολουθώντας τις αναμνήσεις του από εκείνη τη φορά που ο Λαυρέντιος και ο Σίξτος τον είχαν φέρει στο μυστικό μέρος πριν από τόσα χρόνια, όταν είχε ορκιστεί να αναλάβει αυτό το έργο αν συνέβαινε το χειρότερο. Και τώρα, έχοντας ξεχάσει τον δρόμο, ένιωθε ότι τους είχε προδώσει, ότι είχε προδώσει τον ίδιο τον Χριστό.

Προσπάθησε να θυμηθεί αυτό που του είχε μάθει ο Λαυρέντιος: σε δύσκολες στιγμές έπρεπε να φέρνει στον νου του αυτό που τον είχε οδηγήσει στον Χριστό, αυτό που του είχε δώσει τη δύναμη να απορρίψει τους παλιούς θεούς και να

δεχτεί τον νέο. Έπρεπε να θυμηθεί τη στιγμή της προσωπικής του αποκάλυψης. Έσφιξε τον χονδροειδή μεταλλικό σταυρό που κρεμόταν στον λαιμό του. Ήταν φτιαγμένος από δυο ρωμαϊκές λόγχες που είχε μαζέψει από το πεδίο της μάχης της Αβρίτου. Αυτός, ο Προσήλιος, σημαιοφόρος της 2ης Λεγεώνας, ήταν ο τελευταίος από την κοόρτη του που έμεινε ζωντανός, ο μοναδικός επιζήσας από τη σκυθική επίθεση στην οποία σκοτώθηκε ο αυτοκράτορας Τραϊανός Δέκιος. Καθώς στεκόταν πάνω από το σώμα του αυτοκράτορα, με το ξίφος του να στάζει σκυθικό αίμα, έτοιμος για την επόμενη επίθεση και τον βέβαιο θάνατο, τα σύννεφα άνοιξαν σε σχήμα σταυρού και μια ξαφνική κατακλυσμαία βροχή σκόρπισε τον εχθρό, ένα θαύμα εξ ουρανού. Θυμήθηκε εκείνη τη στιγμή και σήκωσε τον σταυρό και τον φίλησε, πλέζοντας το κρύο μέταλλο στα χείλια του, ελπίζοντας και περιμένοντας, μετά η σκέψη του πήγε πάλι στα πεφταστέρια. Ο Λαυρέντιος είχε πει ότι ήταν τα δάκρυα του ίδιου του Χριστού, έκλαιγε για εκείνους που θα υπέφεραν από τους διωγμούς. Ήταν ένας οiwονός, αργότερα είδαν άλλον έναν οiwονό στο μέρος όπου εκτελούσαν τους χριστιανούς σαν κοινούς εγκληματίες, στο Κολοσσαίο των μονομάχων, που πριν από δύο μέρες χτυπήθηκε από έναν κεραυνό ο οποίος κατέστρεψε τις ξύλινες πάνω κερκίδες, αφήνοντας πίσω του καπνισμένα ερείπια, λες και ο ίδιος ο Θεός είχε πατάξει αυτό το μέρος από τον ουρανό ανάβοντας τις φωτιές του μαρτυρίου.

Όμως δεν χρειάζονταν οiwονούς για να ξέρουν τι θα ακολουθούσε, ότι ο νέος αυτοκράτορας Βαλεριανός θα έσπευδε να εξοντώσει τους χριστιανούς της Ρώμης. Περικυκλωμένος

από τους Πέρσες στην εκστρατεία του με τη Στρατιά της Ανατολής, είχε στείλει στη Ρώμη τα διατάγματά του, εντολές ενός αυτοκράτορα που φοβόταν ότι, όσο έλειπε, ο λαός της Ρώμης θα εξεγειρόταν εναντίον του, θα αποτίναζε τα τελευταία υπολείμματα της παλιάς θρησκείας και θα ασπαζόταν τον Χριστιανισμό. Αρχικά, όσοι αρνούνταν να θυσιάσουν στους ρωμαϊκούς θεούς θα τιμωρούνταν με εξορία. Οι συγκλητικοί και οι ιππείς που ομολογούσαν τον Χριστιανισμό θα έχαναν την περιουσία τους και το αξίωμά τους, οι υπηρέτες του αυτοκρατορικού οίκου θα γίνονταν σκλάβοι και όλοι οι θησαυροί της Εκκλησίας θα κατάσχονταν και θα κατέληγαν στα αυτοκρατορικά ταμεία. Όμως όλοι ήξεραν ότι αυτές οι εντολές ήταν απλώς ένα προπέτασμα καπνού για ό,τι θα ακολουθούσε, ότι η εξορία και η δουλεία στην πραγματικότητα σήμαιναν εκτέλεση και σφαγή. Και όλοι φοβούνταν τους φονιάδες του Βαλεριανού, την οργάνωση *Αλταμάνους*, το «Μαύρο Χέρι», όπως είχαν ονομαστεί από την εικόνα που είχαν αποτυπωμένη με πυρωμένη σφραγίδα στις παλάμες των χεριών τους. Ήταν πρώην χριστιανοί της Πραιτωριανής Φρουράς, άνθρωποι που είχαν αντιμετωπίσει την εξορία λόγω της πίστης τους, αλλά τους είχαν προσφέρει μια επιλογή. Για αυτούς, η ατίμωση της απόταξης είχε αποδειχθεί μεγαλύτερη από την αγάπη του Χριστού, έτσι συνδύαζαν την ακλόνητη αφοσίωση των Πραιτωριανών με τον ιδιαίτερο φανατισμό των ανθρώπων που είχαν αποκλίνει από τον στρατιωτικό κώδικα συμπεριφοράς, αλλά μετά είχαν επανέλθει στον «ίσιο δρόμο» και τώρα έκαναν ό,τι μπορούσαν για να εκδικηθούν αυτούς που τους είχαν παραπλανήσει. Ο Βαλεριανός ήξερε πώς να τους

διαμορφώσει για να πετύχει τους σκοπούς του και ο Προσήλιος είχε δει τον φόβο ανάμεσα στους συναδέλφους του λεγεωνάριους, που πολλοί ήταν κρυφά χριστιανοί, αλλά δεν ήθελαν να μαρτυρήσουν. Ήξεραν ότι ήταν προτιμότερο για την επιβίωσή τους να συμμετέχουν κι αυτοί στην εξόντωση των αδελφών τους αντί να αποκαλύψουν την πίστη τους και να υποστούν και οι ίδιοι φριχτά μαρτύρια.

Ο πάπας Σίξτος είχε πάει αδιαμαρτύρητα στον θάνατό του και είχε αποκεφαλιστεί πριν από δύο μέρες έξω από την είσοδο αυτών των κατακομβών, όπως και ο Λαυρέντιος, που τον έψησαν ζωντανό πάνω σε μια μεταλλική σχάρα στην αρένα των μονομάχων. Ο Προσήλιος θυμόταν τι είχε πει ο τριττύαρχος στον Σίξτο ενώ τον κρατούσαν πάνω από ικρίωμα. *Συγκέντρωσες ανθρώπους που συνδέονται μεταξύ τους με άνομη σχέση και δήλωσες εχθρός των θεών και της θρησκείας της Ρώμης. Ο ευσεβέστατος και ιερότατος και μεγαλοπρεπέστατος Αυτοκράτορας προσπάθησε μάταια να σε κάνει να συμμορφωθείς με τους κανόνες της Ρώμης, αλλά εσύ επέμεινες και παρέμεινες αρχηγός σε αυτά τα εγκλήματα. Θα γίνεις παράδειγμα για εκείνους που συνδέθηκαν μαζί σου και η εξουσία του νόμου θα επικυρωθεί με το αίμα σου.* Ο Σίξτος κοίταξε εκείνους που ήταν συγκεντρωμένοι γύρω του, χαμογέλασε και υψώνοντας τα χέρια στον ουρανό, είπε: *Ευχαριστώ τον Θεό.* Νωρίτερα, όταν οι πιστοί προσπάθησαν να τον πείσουν να μην παραδοθεί, όταν και ο ίδιος ο Προσήλιος παρακάλεσε και ικέτευσε τον Σίξτο να κρυφτεί, αυτός τους απάντησε ότι προσφέροντας πρώτος τον λαμό του στο ξίφος, ο Χριστός θα τον επιβράβευε αποκαλύπτοντας την αρετή του ως μάρτυρα και προστατεύοντας

το υπόλοιπο ποίμνιο. Ο Προσήλιος ήξερε ότι αυτό δεν θα γινόταν, ότι με την πρώτη θέα του αίματος το πλήθος θα ζητούσε κι άλλο. Έτσι ήταν τα πράγματα ανάμεσα στους Ρωμαίους και έτσι θα παρέμεναν μέχρι να επικρατήσει ο Χριστός στη Ρώμη. Είδε τον εκτελεστή να πελεκά τον λαιμό του Σίξτου με στομωμένο ξίφος και μετά να σφαγιάζει τους υπηρέτες και την οικογένειά του, εξαπολύοντας ένα όργιο αίματος που ο Προσήλιος είχε ξαναδεί μόνο στο τέλος μιας θριαμβευτικής μάχης.

Και τώρα οι άντρες της *Αλταμάνους* βρίσκονταν στην είσοδο της κατακόμβης. Αφού είχαν εκκαθαρίσει τους δρόμους της Ρώμης, είχαν έρθει στο τελευταίο καταφύγιο των πιστών, στο μέρος όπου πριν από δύο αιώνες οι οπαδοί του Πέτρου και του Παύλου συγκεντρώνονταν κρυφά για να λατρέψουν τον Θεό στον χώρο ταφής των προγόνων τους, κάτω από τη μύτη των αυτοκρατόρων. Ο Σίξτος και ο Λαυρέντιος είχαν μαρτυρήσει πρόθυμα, ξέροντας ότι ο Προσήλιος θα μετέφερε τον δαυλό της φώτισης, ότι το φως που έλαμπε μέσα από τα δάκρυα του Χριστού δεν θα έσβηνε, ότι ο μεγαλύτερος θησαυρός τους, η διαθήκη τους με τον Κύριο, θα σωζόταν για να αναχαιτίζει τις δυνάμεις του σκότους μέχρι να επιστρέψει πάλι ανάμεσά τους ο Χριστός. Ο Προσήλιος ένιωθε σαν να σήκωνε το βάρος όλου του κόσμου, αλλά και πάλι συνέχισε να στέκεται εκεί παγωμένος. Δεν μπορούσε να θυμηθεί ποιος ήταν ο σωστός διάδρομος.

Μια βίαιη δόνηση τράνταξε το έδαφος. Άνοιξε τα μάτια του κι έριξε πάλι τον σταυρό μέσα στον χιτώνα του. Άκουσε έναν μακρινό, εξώκοσμο, τρομακτικό ήχο και μετά μια διαπεραστική στριγκλιά. Ήξερε ότι οι διώκτες τους δεν θα

ήταν πολύ πίσω του, ότι ο θάνατος του Λαυρέντιου θα οδηγούσε σε γενική βία και ολοκληρωτική σφαγή όσων είχαν καταφύγει στις κατακόμβες. Ξαφνικά είδε μια εικόνα του Λαυρέντιου, να κοιτάζει μπροστά, όπως είχε κάνει όταν τον είχαν φέρει εδώ για πρώτη φορά μαζί με τον Σίξτο, και τότε θυμήθηκε: *ήταν το δεξιό πέραςμα*. Ψιθύρισε μια γρήγορη ευχαριστήρια προσευχή, έβαλε το ξίφος στη θήκη του και πήρε το λυχνάρι από τη βάση του. Προστατεύοντας τη φλόγα με το χέρι, άρχισε να προχωρεί κοιτάζοντας στο σκοτάδι μπροστά του. Η φριχτή μυρωδιά του πρόσφατου θανάτου ήταν αποπνικτική, μια αηδιαστική, γλυκιά οσμή που είχε γεμίσει τις κατακόμβες τις τελευταίες μέρες. Εδώ, στους βαθύτερους χώρους, είχαν μεταφέρει τους εκτελεσμένους και βασανισμένους: το αποκεφαλισμένο πτώμα του Σίξτου, το ψημένο πτώμα του Λαυρέντιου και αμέτρητα άλλα παραμορφωμένα και κατακρεουργημένα κορμιά, που οι περιλυσσοι συγγενείς τους τα είχαν μαζέψει από εκεί που τα πετούσαν έξω από τα τείχη της πόλης για να τα φέρουν εδώ τη νύχτα, προστατευμένοι από το σκοτάδι. Αυτή ήταν η πραγματική οσμή του μαρτυρίου, όχι η οσμή του αίματος και της καμένης σάρκας, η φρίκη του θεάματος, αλλά η δυσωδία της αποσύνθεσης, τα πτώματα των ανθρώπων που η θυσία τους θα ξεχνιόταν τόσο γρήγορα όσο γρήγορη ήταν και η καταδίκη τους αν δεν εκπλήρωνε την αποστολή του, αν δεν κατάφερνε να σώσει τώρα το φως της ελπίδας.

Προσπέρασε μουχλιασμένες στοίβες από οστά και κουρέλια στο δάπεδο, που τα είχαν βγάλει από τις εσοχές και τα είχαν ρίξει όπως όπως κάτω για να κάνουν χώρο για τα πτώματα των τελευταίων ημερών. Τα ματωμένα σάβανά τους

εξείχαν ακόμη όπου δεν είχαν προλάβει να σφραγίσουν με πηλό τις εσοχές. Ποντίκια έτρεχαν πηγαίνοντας να βρουν τη σάρκα που είχαν μυρίσει και μια νυχτερίδα πέρασε δίπλα από το πρόσωπό του, πετώντας από τη φωλιά της στην οροφή. Τίναξε το κεφάλι του με κομμένη την ανάσα και η φλόγα του λυχναριού τρεμόπαιξε και σχεδόν έσβησε. Μια δόνηση τράνταξε πάλι το έδαφος, αυτή τη φορά πιο κοντά, και ακολούθησε ένας μακρινός αχός. Αισθάνθηκε τον αέρα να τραβιέται μέσα στο τούνελ. *Κατάλαβε τι έκαναν.* Χρησιμοποιούσαν υγρό πυρ, εκτόξευαν πίδακες αναμμένης νάφθας μέσα στις κατακόμβες για να εξοντώσουν όσους ήταν ακόμη ζωντανοί, όσους μπορεί να είχαν έρθει από την πόλη για να βρουν καταφύγιο σε αυτόν τον χώρο των νεκρών. Είχε δει το υγρό πυρ στη μάχη με τους Πέρσες, είχε δει συντρόφους του να καίγονται σαν ανθρώπινοι δαυλοί, είχε αισθανθεί τις φλόγες να ρουφάνε τον αέρα από τα πνευμόνια του. Ήξερε ότι η φωτιά θα απλωνόταν σε όλες τις σήραγγες αναζητώντας αέρα, τροφοδοτημένη από τα κουρέλια και τα οστά που θα άρπαζαν σαν προσανάμματα, προκαλώντας ασφυξία σε όποιον δεν είχε ήδη καεί. Άκουγε κι άλλους πιο ευδιάκριτους ήχους τώρα, ανατριχιαστικά παρατεταμένα ουρλιαχτά, κλαγγές. Οι Αλταμάνους έρχονταν από το κύριο πέρασμα, καθαρίζοντας τις σήραγγες δεξιά κι αριστερά. Ήταν θέμα μερικών λεπτών μέχρι να φτάσουν στο μέρος όπου είχε σταματήσει, εκεί όπου χωριζόταν η σήραγγα στα δύο. Δεν είχε χρόνο για χάσιμο.

Συνέχισε να προχωρεί όλο και πιο βαθιά στις κατακόμβες και μετά έστριψε σε μια στροφή – και τότε το είδε. Μόλις που διακρινόταν μέσα στο αμυδρό φεγγαρόφωτο που

έμπαινε από την έξοδο του τούνελ πιο κάτω, την έξοδο από όπου θα μπορούσε να διαφύγει. Σε μια κόγχη στα δεξιά υπήρχε μια μεγαλύτερη εσοχή, με τον πηλό ευτυχώς ακόμη άθικτο. Εκείνοι που είχαν έρθει εδώ τις τελευταίες μέρες αναζητώντας έναν τόπο ανάπαυσης για τα αγαπημένα τους πρόσωπα ήξεραν ότι έπρεπε να αφήσουν απείραχτη αυτή την εσοχή, να σεβαστούν την εικόνα που ήταν ζωγραφισμένη στον πηλό από πάνω της, παρόλο που κανείς τους δεν ήξερε τι υπήρχε σφραγισμένο μέσα. Έφτασε στην εσοχή και σήκωσε το λυχνάρι για να δει καλύτερα. Στο κέντρο υπήρχε μια έντονη ζωγραφισμένη εικόνα του Χριστού και η αντανάκλαση του λυχναριού πάνω στη ζωγραφιά έμοιαζε σαν φωτοστέφανο γύρω από το κεφάλι του, που ακτινοβολούσε στα άλλα πρόσωπα της σκηνής. Ήταν μια απεικόνιση του Μυστικού Δείπνου, με τους αποστόλους δεξιά κι αριστερά από τον Χριστό, με ένα τραπέζι ζωγραφισμένο μπροστά τους. Η μορφή του Χριστού κρατούσε ένα καρβέλι ψωμί στο ένα χέρι και ένα κύπελλο στο άλλο. Ο Λαυρέντιος του είχε πει ότι η εικόνα είχε ζωγραφιστεί πάνω στον υγρό πηλό από τον ίδιο τον Απόστολο Πέτρο, όταν διέφυγε από την Ιουδαία και ήρθε στη Ρώμη φέρνοντας μαζί του τα κειμήλια του Μεσσία. Για ένα κλάσμα του δευτερολέπτου ο Προσήλιος ένιωσε λες και ο Πέτρος ήταν ακόμα εκεί, λες και στεκόταν δίπλα του και είχαν ενωθεί σε αυτό το έργο της διάσωσης του αντικειμένου που βρισκόταν μέσα στην εσοχή από εκείνους που ήθελαν να βυθίσουν το φως του Κυρίου σε ένα νέο σκοτάδι.

Ο αχός της φωτιάς ακουγόταν πιο κοντά τώρα και η διαπεραστική οσμή της καμένης νάφθας γέμισε τα ρουθούνια

του. Γονάτισε, άφησε το λυχνάρι κάτω και πήγε να βγάλει το ξίφος από τη θήκη του για να σκάψει, αλλά μετά το ξα-νασκέφτηκε. Δεν μπορούσε να το ρισκάρει, το ξίφος μπο-ρεί να διαπερνούσε τον πηλό και να χτυπούσε το κειμήλιο μέσα. Άρχισε να ξύνει τον πηλό κάτω από τη ζωγραφισμέ-νη εικόνα με γυμνά χέρια, κάνοντας μια γκριμάτσα πόνου καθώς έσπασαν τα νύχια του στην προσπάθειά του. Βρήκε μικρά κομμάτια και μετά μεγαλύτερα, λεκιασμένα από το αίμα που έτρεχε από τα δάχτυλά του. Κάτω από το εξωτε-ρικό στρώμα ο πηλός ήταν υγρός, ποτισμένος από τα χρώ-ματα της εικόνας, και μπόρεσε να χώσει τα δάχτυλά του πιο βαθιά. Σε λίγο τον διαπέρασε βγάζοντας μεγάλες χούφτες πηλού πάνω στα γόνατά του. Έβαλε στα τυφλά το χέρι στην εσοχή, ψηλάφησε τριγύρω και μετά έχωσε το χέρι του όσο πιο βαθιά μπορούσε. Άγγιξε ύφασμα. Τράβηξε έξω κάτι τυ-λιγμένο με ύφασμα και δεμένο με ένα παλιό κομμάτι δέρμα και ψηλάφησε το σχήμα του. Είδε στο δέρμα τα σημάδια για τα οποία του είχε μιλήσει ο Λαυρέντιος: το χριστιανικό σύμ-βολο του ιχθύος με το ελληνικό γράμμα Α στη μία πλευρά και το Ω στην άλλη. Το είχε βρει.

Σηκώθηκε με το δέμα στα χέρια κι άνοιξε τον σάκο στη ζώνη του. Είδε κάποιον να έρχεται παραπατώντας από τη σήραγγα από όπου ακουγόταν ο αχός, ήταν μια γυναίκα, ο χιτώνας και τα μαλλιά της κάπνιζαν, έσερνε το ένα πόδι της, πληγιασμένη και μαυρισμένη. Σωριάστηκε μπροστά του βή-χοντας και φτύνοντας αίμα και μετά τον κοίταξε ικετευτικά, το βλέμμα της στράφηκε από αυτόν στην εικόνα του Χρι-στού στη ζωγραφιά. Για μια στιγμή απέμεινε να την κοιτάζει παγωμένος, δεν ήξερε τι να κάνει. Θυμήθηκε αυτό που είχε

πει ο Λαυρέντιος στον έπαρχο όταν τον έφεραν στο δικαστήριο εκείνο το απόγευμα και ο έπαρχος απαίτησε να του παραδώσει τους θησαυρούς της Εκκλησίας. Ο Λαυρέντιος άνοιξε τα άδεια χέρια του και μετά έδειξε το πλήθος που είχε συγκεντρωθεί γύρω τους και το κρατούσαν σε απόσταση οι στρατιώτες. *Αυτοί είναι οι θησαυροί της Εκκλησίας*, είπε. *Η Εκκλησία είναι αληθινά πλούσια, πολύ πιο πλούσια από τον αυτοκράτορά σου.*

Τα λόγια του εξόργισαν τον έπαρχο και σφράγισαν τη μοίρα του Λαυρέντιου, αλλά γέμισαν δύναμη εκείνους που τα άκουσαν, τόσο τους πιστούς όσο κι εκείνους που αμφιταλαντεύονταν. Η γυναίκα ήταν ένας από αυτούς τους θησαυρούς, ήταν μέρος του πλούτου της Εκκλησίας, όμως ανήκε ταυτόχρονα και στο πλήθος, ήταν μία από τους πολλούς που ήξεραν, όπως και ο Λαυρέντιος, ότι η μοίρα τους ήταν ίσως να θυσιάσουν τη ζωή τους για το καλό της Εκκλησίας. Και ο Προσήλιος γνώριζε ότι ήταν αδύνατον να τη σώσει. Η γυναίκα μετά βίας περπατούσε και οι φλόγες θα τους τύλιγαν πριν φτάσουν στην άκρη της σήραγγας. Έβαλε το δέμα στον σάκο του και μετά έβγαλε τον σταυρό με το δερμάτινο κορδόνι από τον λαιμό του και της τον έδωσε, τον ακούμπησε στην παλάμη της και τον έσφιξε για μια στιγμή τυλίγοντας το χέρι του γύρω από το δικό της. Ο σταυρός ήταν φτιαγμένος από το πιο γερό ατσάλι, το ατσάλι της λόγχης των λεγεωνάριων, και θα επιζούσε από τις φλόγες και την καταστροφή, ένα σύμβολο ελπίδας σε αυτό το μέρος, όπως ήταν και ο θησαυρός που κουβαλούσε, ο οποίος θα γινόταν ένας φάρος για όσους ακολουθούσαν τον σταυρό στο μέλλον, τους ζωντανούς κι εκείνους που δεν είχαν γεννηθεί ακόμα.

Θυμήθηκε τι είχε προφητεύσει ο Λαυρέντιος. Ο Βαλεριανός δεν θα επέστρεφε ποτέ στη Ρώμη. Αυτός και οι λεγεώνες του θα εξοντώνονταν στην Περσία. Ο γιος του ο Γαλλιηνός θα σταματούσε τους διωγμούς και μέσα σε μια γενιά ο σταυρός θα υψωνόταν σε όλους τους παγανιστικούς ναούς, πάνω από τον Ναό του Δία και ακόμα και στο ίδιο το Κολοσσαίο. Στο μεταξύ όμως ο Προσήλιος θα μετέφερε τον θησαυρό πέρα από τη θάλασσα, στην Ισπανία, στην πόλη όπου είχε μεγαλώσει μαζί με τον Λαυρέντιο, στους πρόποδες των βουνών. Θα τον εμπιστευόταν στην κοινότητα των εβραίων που έβλεπαν θετικά τον Χριστιανισμό και ζούσαν εκεί από τότε που ο αυτοκράτορας Τίτος είχε καταστρέψει τον Ναό στην Ιερουσαλήμ, πριν από διακόσια σχεδόν χρόνια, όταν αναγκάστηκαν να διαφύγουν και να αναζητήσουν καταφύγιο στις μεθοριακές περιοχές της αυτοκρατορίας. Αυτοί θα τον κρατούσαν κρυμμένο από τις δυνάμεις του σκότους, που θα συνέχιζαν να τον αναζητούν αιώνια, τους άντρες με το μαύρο σημάδι στην ψυχή, που δεν θα σταματούσαν ποτέ την προσπάθεια να βρουν και να εξαλείφουν τα σύμβολα της πίστης τα οποία έδιναν τόση δύναμη σε εκείνους που ήθελαν να καταστρέψουν.

Θυμήθηκε το Ευαγγέλιο του Ματθαίου, που του διάβασε για πρώτη φορά ο Λαυρέντιος όταν ο Προσήλιος τον αναζήτησε στη Ρώμη μετά την αποκάλυψη στο πεδίο της μάχης. Ο Ματθαίος έλεγε ότι ο Χριστός ύψωσε το «ποτήριον» και είπε: *Δεν θα ξαναπιώ από τον καρπό της αμπέλου, μέχρι τη μέρα που θα τον πιω πάλι μαζί σας στη βασιλεία του Πατρός μου.* Αυτή η υπόσχεση ήταν το σάλπισμά τους, η διαθήκη τους με τον Κύριο, ο λόγος που ο ίδιος βρισκόταν εδώ τώρα.

Ήταν απαραίτητο να διαφυλάξουν το δισκοπότηρο για τη Δευτέρα Παρουσία, ώστε να αποτελεί έναν φάρο ελπίδας όσο θα διαρκούσαν οι δοκιμασίες που όλοι ήξεραν ότι έρχονταν στο μέλλον, όταν η δύναμη του σταυρού και της αληθινής πίστης θα δοκιμαζόταν ξανά και ξανά καθώς θα τους σάρωναν τα κύματα της Ιστορίας.

Ο Προσήλιος κοίταξε για μια τελευταία φορά την εικόνα του Χριστού στη ζωγραφιά πάνω από τον τάφο και μετά τη γυναίκα. Είχε τραβήξει την κουκούλα του χιτώνα της πάνω από το κεφάλι της και είχε γονατίσει μπροστά στην εικόνα, σφίγγοντας τον σταυρό. Πίσω της οι φλόγες έγλειφαν το πέρασμα αναδίδοντας μαύρο καπνό, κατακόκκινες σαν γλώσσα ερπετού. Ο Προσήλιος έστριψε στο πέρασμα προς το φως, τράβηξε το ξίφος του κι άρχισε να τρέχει.

Μέρος Πρώτο

*Έξω από τα παράλια της Κορνουάλης, νοτιοδυτική
Αγγλία, σήμερα*

«ΤΖΑΚ, ΒΛΕΠΩ ΚΑΤΙ ΑΣΗΜΕΝΙΟ. Φανταστικό. Μοιάζει με ασημένιο πέσο».

Ο Τζακ Χάουαρντ κοιτάξε τον δύτη που ήταν σφηνωμένος στη ρωγμή του βράχου μπροστά του. Για την ακρίβεια, κοιτάξε τον δύτη πίσω του, που ερχόταν όλο και πιο κοντά με κάθε κύμα που έσκαγε πάνω τους. Τον χτύπησε άλλο ένα κύμα που τον έσπρωξε πιο ψηλά στα πόδια του Κώστα, κάνοντάς τον να στηριχτεί στον βράχο καθώς το νερό άφριζε γύρω τους, μετά από λίγο η στάθμη του έπεσε, αδειάζοντας από πίσω του με έναν τρομερό ήχο. «Είσαι σίγουρος;» φώναξε, με τη φωνή του να ακούγεται υπόκωφη μέσα στη ρωγμή. «Είσαι σίγουρος ότι δεν είναι ένα γυαλιστερό βότσαλο σφηνωμένο μέσα στον βράχο;»

«Δεν είμαι αρχαιολόγος, Τζακ, αλλά μπορώ να ξεχωρίσω ένα νόμισμα».

Τους χτύπησε άλλο ένα κύμα και ο Τζακ προσπάθησε να κρατήσει το στόμα του πάνω από το νερό. «Μπορείς να το βγάλεις;»

«Έχω το κατάλληλο εργαλείο, αλλά το χέρι μου δεν είναι αρκετά μακρύ».

«Δηλαδή θες να πεις ότι έχεις σφηνώσει».

«Δεν είπα αυτό».

«Το ξέρα ότι δεν έπρεπε να σε αφήσω να μπεις πρώτος».

«Αν είχες μπει εσύ πρώτος, το κύμα θα σε είχε σπρώξει πέρα από τη φυσική ποίνα μπροστά μου και δεν θα το είχες δει. Εγώ που είμαι πιο μυώδης σταμάτησα έγκαιρα».

«Εννοείς σφήνωσες».

Ένα μεγάλο κύμα έσκασε στα βράχια στον γκρεμό πίσω τους και το νερό πέρασε μέσα στο κανάλι που οδηγούσε στη ρωγμή κι έσκασε στην είσοδο, τινάζοντας αφρούς πάνω στον Τζακ πριν τον χτυπήσει το νερό. Τα μεγάλα κύματα έρχονταν κάθε δέκα ή δώδεκα κυματισμούς, κατάλοιπα κάποιας μακρινής καταιγίδας στον Ατλαντικό. Ο Τζακ βούτηξε το πρόσωπο μέσα στο νερό για να καθαρίσει τους αφρούς από τη μάσκα του και γύρισε να κοιτάξει στη θάλασσα, με την καταδυτική στολή του να τρίβεται πάνω στον βράχο. Κοιτάζοντας μέσα από τη ρωγμή, είδε στην ευθεία την είσοδο του γκρεμού γύρω στα δέκα μέτρα πιο πίσω και μετά το κανάλι, άλλα είκοσι μέτρα περίπου από τη βάση του γκρεμού ως την ανοιχτή θάλασσα, όπου φαίνονταν γκρίζα σύννεφα πάνω από τις μακρινές αφρισμένες κορυφές των κυμάτων. Από το σημείο όπου βρίσκονταν στην ακτή της Κορνουάλης, η επόμενη στεριά σε αυτή την οπτική ευθεία ήταν τα βόρεια παράλια της Νότιας Αμερικής, γύρω στα πέντε χιλιάδες ναυτικά μίλια απόσταση. Ήταν εκπληκτικό αν το συνειδητοποιούσες, μια σκέψη που προκαλούσε έξαψη στα εξερευνητικά ένστικτα του Τζακ, σαν να κοίταζε από ένα φινιστρίνι στο άγνωστο, στην αχανή έκταση του ωκεανού που είχε τραβήξει τους προγόνους του και γενιές άλλων ναυτικών να

ξεκινήσουν από αυτές τις ακτές για τα ταξίδια που θα τους οδηγούσαν στις δικές τους ανακαλύψεις και αποκαλύψεις.

Αυτή η οπτική ευθεία ήταν ο λόγος που αυτός και ο Κώστας ήταν τώρα σφηνωμένοι σε ένα από τα πιο απίθανα σημεία κατάδυσης στα είκοσι πέντε χρόνια της καριέρας τους μαζί, όχι στη θάλασσα, αλλά μέσα σε μια ρωγμή σε έναν γκρεμό που όταν αποτραβιούνταν τα νερά με την άμπωτη βρισκόταν αρκετά μέτρα πάνω από το θαλάσσιο επίπεδο. Ο Τζακ τον είχε ανακαλύψει πριν από χρόνια, μικρό παιδί ακόμα, όταν εξερευνούσε τους γκρεμούς αναζητώντας σπηλιές λαθρεμπόρων και μαζεύοντας κομμάτια από ναυάγια, αλλά τότε του φαινόταν πολύ επικίνδυνο για να μπει στη ρωγμή μόνος του. Στους παλιούς χάρτες, το όνομα του ακρωτηρίου στη γλώσσα της Κορνουάλης ήταν *Καράκι πιλάου*, που σημαίνει «οι υπονομευμένοι βράχοι». Κάποια στιγμή, πριν από εκατομμύρια χρόνια, τιτάνιες γεωλογικές δυνάμεις είχαν σκίσει τον απόκρημνο βράχο ανάμεσα στο ακρωτήριο και στον διπλανό όρμο, αφήνοντας μια ρωγμή στον σερπεντίνη, το ορυκτό από το οποίο αποτελούνταν οι βράχοι. Η ρωγμή είχε μήκος πενήντα μέτρα περίπου και κατέληγε σε ένα άνοιγμα δίπλα στον όρμο. Το είχε θυμηθεί πριν από δύο βδομάδες, όταν μια καταιγίδα μετακίνησε την άμμο στον πυθμένα της θάλασσας και αποκάλυψε ένα μοναχικό κανόνι σε έναν ρηχό ύφαλο πέρα από τον γκρεμό, μια ανακάλυψη που έγινε από την κόρη του Ρεβέκκα και τον φίλο της Τζέρεμι, ενώ έκαναν καταδύσεις με αναπνευστήρα γύρω από το ακρωτήριο. Ήταν ένα τρομερά συναρπαστικό εύρημα, που ενίσχυσε τη θεωρία του Τζακ ότι το ναυάγιο του 17ου αιώνα που ερευνούσαν για αρκετούς μήνες από την άλλη πλευρά

του ακρωτηρίου ήταν τα υπολείμματα ενός πλοίου που είχε σπάσει στα δύο, και ότι το χαμένο μέρος του βρισκόταν κάπου εδώ.

Κάτι έλειπε από εκείνο το ναυάγιο, μια μεγάλη ποσότητα ασημένιων νομισμάτων, που ο Τζακ ήταν σίγουρος ότι έπρεπε να βρίσκονται πάνω στο πλοίο, και ήταν πολύ πιθανό να έβρισκαν το κλειδί του μυστηρίου εδώ. Όμως το κανόνι ήταν πολύ διαβρωμένο για να το χρονολογήσουν με ακρίβεια, ο ύφαλος περιβαλλόταν από βαθύ στρώμα άμμου και το μετεωρολογικό δελτίο μιλούσε για φθινοπωρινές καταιγίδες τις επόμενες εβδομάδες, έτσι δεν είχε νόημα να μετακινήσουν την ομάδα ανασκαφής στη νέα θέση, όπου μπορεί να έσκαβαν στα τυφλά χωρίς αποτέλεσμα και να τους χτυπούσαν αντίθετοι άνεμοι ανά πάσα στιγμή. Έτσι η ιδέα του Τζακ θα παρέμενε απλώς ένα προαίσθημα που ήταν αδύνατον να επαληθεύσει, παρά μόνο όταν θα μπορούσαν να επιστρέψουν στο ναυάγιο και να συνεχίσουν την ανασκαφή για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, μετά τους χειμερινούς μήνες. Όμως το προηγούμενο βράδυ είχε σταθεί στον γκρεμό πάνω από το κανόνι και είχε θυμηθεί τη ρωγμή. Τα πλοία που ναυαγούσαν σε αυτή την ακτή σχεδόν πάντα είχαν χτυπηθεί από θύελλα με ανέμους από νοτιοδυτική κατεύθυνση, από τον Ατλαντικό. Κοιτάζοντας τα βράχια από κάτω, είχε συνειδητοποιήσει ότι το κανόνι βρισκόταν στην ίδια ευθεία με το κανάλι και τη ρωγμή. Είχε έρθει εδώ στο παρελθόν με καταιγίδες και είχε δει πόσο βίαια χτυπούσε η θάλασσα την ακτή, με τα κύματα να ανεβαίνουν ψηλά στον γκρεμό και τους αφρούς να φτάνουν δέκα μέτρα πιο πάνω. Αν το πλοίο είχε ναυαγήσει υπό τέτοιες συνθήκες, τότε το κύτος μπορεί

να είχε χτυπήσει στα βράχια και τα κύματα να το έσπρωξαν πάνω στο κανάλι, με τα μικρότερα αντικείμενα, όπως τα νομίσματα, να πέσουν μέσα σε εκείνη τη ρωγμή. Ένα και μόνο χρονολογίσιμο νόμισμα θα του έδινε τις αποδείξεις που χρειαζόταν για να ενισχυθεί η θεωρία του και να δικαιολογήσει μια επιστροφή εδώ υπό καλύτερες συνθήκες, ώστε να αναζητήσει τον υπόλοιπο θησαυρό στην άμμο μπροστά στον γκρεμό. Αν ο Κώστας είχε δίκιο, αν το προαίσθημα του Τζακ ήταν σωστό, τότε μπορεί να είχαν πετύχει διάνα.

Άλλο ένα δυνατό κύμα χτύπησε στον γκρεμό και, γυρίζοντας προς τον Κώστα, πιάστηκε γερά περιμένοντας το χτύπημα. Αν και με την άμπωτη η ρωγμή βρισκόταν ψηλά, πάνω από το επίπεδο της θάλασσας, περιείχε μια μόνιμη ποσότητα νερού από τα κύματα που την πλημμύριζαν με την παλίρροια. Το σημείο όπου ήταν τώρα ο Τζακ είχε βάθος μόνο μισό μέτρο περίπου, κάτι που του επέτρεψε να φτάσει μπουσουλώντας στην τωρινή του θέση με το κεφάλι έξω από το νερό, όμως μπροστά στον Κώστα υπήρχε ένα κοίλωμα στον βράχο, μια μεγαλύτερη φυσική πισίνα που μπορεί να ήταν πολύ βαθύτερη, επομένως ήταν πιθανό να κατέληγαν εκεί βαριά αντικείμενα, όπως τα νομίσματα που είχαν πέσει στα βράχια. Το πρόβλημα τώρα ήταν ότι άρχιζε η παλίρροια και τα κύματα είχαν γίνει πιο μεγάλα. Είχαν δυσκολευτεί να μπουκωθούν στη ρωγμή και αντί να βγουν με τον ίδιο τρόπο, σχεδίαζαν να προχωρήσουν ευθεία και να βγουν από το σπήλαιο που υπήρχε στην άλλη μεριά, μια προστατευμένη θέση μέσα στον όρμο. Όμως καθώς ο Κώστας είχε κολλήσει και δεν μπορούσαν να οπισθοχωρήσουν κόντρα στα κύματα, είχαν ένα μικρό πρόβλημα, το οποίο γινόταν

πιο σοβαρό όσο τα κύματα γίνονταν μεγαλύτερα και πιο δυνατά.

Είδε τον Κώστα να κατεβάζει το φερμουάρ της υπόλευκης φόρμας που φορούσε πάνω από την καταδυτική στολή. «Πρέπει να το βγάλω αυτό», είπε στριφογυρίζοντας καθώς έσπρωχνε κάτω τη φόρμα. «Θα μου δώσει το περιθώριο που χρειαζομαι».

«Σε προειδοποίησα ότι η φόρμα μπορεί να είναι λίγο υπερβολική για έναν τόσο στενό χώρο», είπε ο Τζακ. «Με δεδομένη τη σωματική σου διάπλαση».

«Δεν κάνω ποτέ κατάδυση χωρίς αυτή. Θα 'πρεπε να το ξέρεις αυτό τώρα πια. Ακόμα και αν η κατάδυση είναι απλή. Άλλωστε, αν καταφέρεις να φτάσεις αυτό το νόμισμα, θα με ευχαριστείς για τη ζώνη με τα εργαλεία. Παρεμπιπτόντως, το νόμισμα θα πρέπει να το βγάλεις εσύ. Τα δικά μου χέρια δεν είναι αρκετά μακριά».

Καθώς τους τύλιγε ένα νέο κύμα, ο Τζακ τον βοήθησε τραβώντας κι αυτός τη φόρμα μέχρι που βγήκε από τα πόδια του και μετά την έσπρωξε μπροστά μέσα από το άνοιγμα ώστε ο Κώστας να την πάρει μαζί του φεύγοντας. Περίμεναν το επόμενο κύμα και μετά άφησαν το νερό να τους σπρώξει προς τα εμπρός μαζί, τον Κώστα σε μια εσοχή λίγο μετά τη ρωγμή όπου είχε σφηνώσει πριν και τον Τζακ δίπλα του, με το κεφάλι του να ξεπροβάλλει πάνω από τη φυσική πισίνα, όπου ο Κώστας είχε αφήσει τον φακό του να φωτίζει μια σχισμή στον βράχο στον πυθμένα. Άλλο ένα πιο βίαιο κύμα τους έφερε πρόσωπο με πρόσωπο, με το μάγουλο του Τζακ να τρίβεται πάνω στο σαγόνι του Κώστα καθώς σφηνώσαν μαζί σε ένα άλλο στένωμα στην άλλη πλευρά της πισίνας.